

LT

LT

LT

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 21.4.2009
COM(2009) 174 galutinis

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI IR EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI**

**dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse
ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo taikymo**

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI IR EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI

dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo taikymo

1. ĮŽANGA

1.1. Aplinkybės

Tarybos reglamentu (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo („Bruselis I“)¹ (toliau – reglamentas) pagrįstas Europos teisminis bendradarbiavimas civilinėse ir komercinėse bylose. Jame nustatytos vienodos jurisdikcijos kolizijų pašalinimo ir teismo sprendimų, susitarimų ir autentiškų dokumentų laisvą judėjimą Europos Sąjungoje palengvinančios taisyklės. Reglamentu pakeista 1968 m. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo (toliau – Briuselio konvencija)² su pakeitimais, padarytais keliomis konvencijomis dėl naujų valstybių narių prisijungimo prie minėtos konvencijos.

Europos bendrija ir Danija sudarė susitarimą dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo³, kuriuo užtikrinama, kad nuo 2007 m. liepos 1 d. Danijoje būtų taikomos reglamento nuostatos. 1988 m. Lugano konvencija⁴, kuria reglamentuojamas tas pats dalykas, yra privaloma valstybėms narėms, įskaitant Daniją, taip pat Islandijai, Norvegijai ir Šveicarijai. Pastaroji konvencija netrukus bus pakeista Bendrijos, Danijos ir minėtų šalių pasirašyta konvencija⁵.

1.2. Ši ataskaita

Ši ataskaita parengta pagal reglamento 73 straipsnį, ji pagrįsta Komisijos užsakymu atliktu bendru praktinio reglamento taikymo tyrimu⁶. Be to, Komisija užsakė tyrimą, kurio tikslas – išnagrinėti esamas nacionalines jurisdikcijos taisykles, kurios taikomos, kai atsakovas negyvena valstybėje narėje („papildoma jurisdikcija“)⁷. Komisija taip pat užsakė dar vieną tyrimą⁸, kad būtų įvertintas poveikis, jeigu Bendrija ratifikuotų Hagos konvenciją dėl teismo pasirinkimo susitarimų⁹. Šioje ataskaitoje taip pat atsižvelgta į Komisijos 2004 m. užsakytą

¹ OL L 12, 2001 1 16, p. 1.

² OL C 27, 1998 1 26, p. 1.

³ OL L 299, 2005 11 16, p. 62.

⁴ OL L 319, 1988 11 25.

⁵ OL L 339, 2007 12 21, p. 1.

⁶ Tyrimą (toliau – bendras tyrimas) parengė prof. dr. B. Hess, prof. dr. T. Pfeiffer ir prof. dr. P. Schlosser. Jį galima rasti adresu

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc_civil_studies_en.htm.

⁷ Tyrimą parengė prof. A. Nuyts. Jį galima rasti adresu

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc_civil_studies_en.htm.

⁸ Tyrimą parengė „GHK Consulting“. Jį galima rasti adresu

http://ec.europa.eu/dgs/justice_home/evaluation/dg_coordination_evaluation_annexe_en.htm.

⁹ Žr. Komisijos pasiūlymą pasirašyti Konvenciją COM(2008) 538 ir SEC(2008) 2389, 2008 9 5.

teismo sprendimų vykdymo Europos Sąjungoje tyrimą¹⁰. Galiausiai per 2005 metus Europos teisminis tinklas civilinėse ir komercinėse bylose pateikė Komisijos parengtu klausimynu pagrįstą informaciją dėl praktinio reglamento taikymo.

Šia ataskaita siekiama Europos Parlamentui, Tarybai ir Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui pateikti reglamento taikymo vertinimą. Ji skelbiama kartu su žaliaja knyga, kurioje pateikta pasiūlymų dėl galimos tolesnės veiklos, vykdytinos atsižvelgiant į šioje ataskaitoje iškelto klausimus. Abu dokumentai skirti viešoms konsultacijoms dėl reglamento veikimo.

2. REGLAMENTO TAIKYMAS APSKRITAI

2.1. Statistiniai reglamento taikymo duomenys

Daugumoje valstybių narių statistiniai reglamento taikymo duomenys sistemingai nerenkami. Vis dėlto buvo įmanoma sukaupti kai kuriuos duomenis iš tam tikrų valstybių narių Teisingumo ministerijų centrinių duomenų bazių, taip pat tiesiogiai susisiekus su valstybių narių teismais, per pokalbius su kitomis suinteresuotosiomis šalimis, pasitelkus komercines ir akademinės duomenų bazes bei teisinės literatūros leidinius.

Būtina atskirti jurisdikcijos taisykles ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo bei vykdymo taisykles. Apskritai reglamentas daugiausia taikytas ekonominiuose centruose ir pasienio regionuose. Jurisdikcijos taisyklės paprastai taikomos palyginti nedaugelyje bylų: nuo mažiau negu 1 % visų civilinių bylų iki 16 % pasienio regionuose¹¹. Teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo taisyklės taikomos dažniau, tačiau nebuvo įmanoma gauti išsamių teismo sprendimų paskelbimo vykdytinais duomenų. Skaičiai skirtingi: kai kur tokių atvejų itin mažai (pavyzdžiui, 10 teismo sprendimų, paskelbtų vykdytinais 2004 m. Portugalijoje), kai kur daugiau (pavyzdžiui, 420 – 2004 m. Liuksemburge), o daugiausia taip pat pasienio regionuose (pavyzdžiui, 301 Traunšteino „Landgericht“ teismuose Vokietijoje, netoli sienos su Austrija).

2.2. Bendras reglamento įvertinimas

Apskritai reglamentas laikomas itin sėkminga priemone, dėl kurios palengvėjo bylinėjimasis tarpvalstybiniu lygmeniu, nes ja sukurta veiksminga išsamiomis jurisdikcijos taisyklėmis pagrįsto teismo bendradarbiavimo, vienu metu vykstančių teismo procesų derinimo ir teismo sprendimų judėjimo sistema. Reglamentu nustatyta teismo bendradarbiavimo sistema sėkmingai pritaikyta prie kintančios institucinės aplinkos (nuo tarpvyriausybinių bendradarbiavimo prie Europos integracijos priemonės) ir naujų šiuolaikinio komercinio gyvenimo uždavinių. Specialistai tai vertina itin palankiai.

Nepaisant to, kad apskritai reglamento veikimas patenkinamas, jis galėtų būti patobulintas.

¹⁰ Tyrimas dėl teismo sprendimų vykdymo Europos Sąjungoje veiksmingumo padidavimo: skolininko turto skaidrumas, banko sąskaitų areštas, laikinas vykdymas ir apsaugos priemonės. Tyrimą parengė prof. dr. B. Hess. Jį galima rasti adresu

http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/enforcement_judicial_decisions_180204_en.pdf.

¹¹ Statistiniai duomenys daugiausia sukaupti nuo 2003 m. iki 2005 m. imtinai.

3. KONKRETUS TAM TIKRŲ REGLAMENTO ASPEKTŲ ĮVERTINIMAS

3.1. Egzekvatūros panaikinimas

Atsižvelgiant į Europos Vadovų Tarybos suteiktą politinį įgaliojimą pagal Tamperės (1999 m.) ir Hagos (2004 m.) programas¹², pagrindinis reglamento peržiūros tikslas turėtų būti *egzekvatūros* procedūros panaikinimas visose bylose, kurias aprėpia reglamentas.

Kalbant apie esamą *egzekvatūros* procedūrą, bendras tyrimas rodo, kad, kai prašymas išsamus, pirmosios instancijos teismo bylos valstybėse narėse vidutiniškai nagrinėjamos nuo 7 dienų iki 4 mėnesių. Jeigu prašymas neišsamus, bylos nagrinėjamos ilgiau. Prašymai dažnai neišsamūs, teisminės institucijos prašo papildomos informacijos, ypač vertimų. Daugelis prašymų dėl teismo sprendimų paskelbimo vykdytinais sėkmingi (nuo 90 % iki 100 %). Apskundžiama tik 1–5 % teismo sprendimų. Apeliacinės bylos gali būti nagrinėjamos nuo vieno mėnesio iki trejų metų, ši trukmė priklauso nuo skirtingos nagrinėjimo tvarkos valstybėse narėse ir teismų darbo krūvio.

Jeigu teismo sprendimo paskelbimas vykdytinu apskundžiamas, dažniausia atsisakymo pripažinti ir vykdyti priežastis yra dokumentų įteikimo pagal 34 straipsnio 2 dalį trūkumai. Tačiau bendras tyrimas rodo, kad šiuo metu tokie skundai sėkmingi retai¹³. Tyrimas rodo, kad dažnai nurodoma priežastis – viešoji tvarka, tačiau ji retai priimtina. Ši priežastis priimtina daugiausia išskirtinėse bylose, siekiant apsaugoti atsakovo procesines teises¹⁴. Civilinėse ir komercinėse bylose teismai užsienio teismo priimtam sprendimui dėl bylos esmės viešosios tvarkos išimtį taiko itin retai. Kitos atsisakymo priežastys retos. Teismo sprendimų nesuderinamumo dažniausiai, bent jau Europos lygmeniu, išvengiama taikant reglamento *lis pendens* ir susijusių ieškinių taisyklės. Kalbant apie tam tikrą jurisdikcijos taisyklių kontrolę, reikėtų apsvarstyti, ar ji vis dar suderinama su draudimu peržiūrėti užsienio teismo jurisdikciją. Be to, praktinę taisyklės svarbą riboja tai, kad bet kuriuo atveju teismas įpareigotas kilmės valstybės narės teismo faktų aiškinimu.

3.2. Reglamento veikimas tarptautinės teisinės sistemos srityje

Po Briuselio konvencijos priimtu reglamentu atsižvelgiama į atsakovo poziciją teismo procese. Taigi daugelis reglamente nustatytų jurisdikcijos taisyklių taikomos, tik jeigu atsakovas gyvena valstybėje narėje. Jeigu jis negyvena valstybėje narėje, kaip nurodyta reglamente, taikoma nacionalinė teisė („papildoma jurisdikcija“), išskyrus tuos atvejus, kai valstybės narės teismai turi išimtinę jurisdikciją pagal reglamento 22 ir 23 straipsnius arba kai sprendžiami tam tikri ginčai dėl konkrečių dalykų (pvz. Bendrijos prekių ženklų)¹⁵.

Reglamento veikimas tarptautinės teisinės sistemos srityje – ne vieno Europos Teisingumo Teismui pateikto preliminarus klausimo tema. Sprendime *Josi*, 412/98, Teismas išaiškino, kad reglamento (anksčiau – konvencijos) jurisdikcijos taisyklės taikomos valstybėje narėje gyvenančio atsakovo ir trečiojoje valstybėje gyvenančio ieškovo ginčui. Taigi valstybėse narėse gyvenantys atsakovai pagal reglamentą gali gauti apsaugą kilus ginčams, kuriuose dalyvauja trečiosiose valstybėse gyvenančios šalys. Sprendime *Owusu*, C-281/02, Teismas

¹² Tarybos išvados įtrauktos į Abipusio pripažinimo civilinėse bylose programą (OL C 12, 2001 1 15) ir Hagos programos įgyvendinimo veiksmų planą (COM(2006) 331).

¹³ Taip pirmiausia yra dėl to, kad iš reglamento pašalintas reikalavimas reguliariai teikti dokumentus, taigi sumažėjo atsakovų piktnaudžiavimo galimybių.

¹⁴ Pvz., žr. sprendimą *Krombach*, C-7/98.

¹⁵ Reglamentas (EB) Nr. 40/94 dėl Bendrijos prekės ženklo (OL L 11, 1994 1 14, p. 1).

nustatė, kad reglamento taisyklių, ypač pagrindinės taisyklės, pagal kurią jurisdikciją turi atsakovo gyvenamosios vietos teismai, pobūdis privalomas ir jų taikymo negalima atmesti remiantis nacionaline teise. Tai taikytina ne tik su kitomis valstybėmis narėmis susijusiems ginčams, bet ir tokiems ginčams, kurie susiję su trečiąja valstybe, kai kitų susiejimo su kitomis valstybėmis narėmis veiksmų nėra. Galiausiai reglamento veikimas trečiųjų valstybių atžvilgiu išnagrinėtas Teismo nuomonėje 1/03. Joje Teismas pirmiausia teigia, kad reglamento jurisdikcijos taisyklės taikomos, kai atsakovas gyvena valstybėje narėje ir pagal reglamento 22 ir 23 straipsnius nustatyti išimtinę jurisdikciją lemiantys susiejimo veiksniai susiję su trečiąja valstybe (nėra vadinamojo *effet réflexe*).

Kadangi nėra suderintų papildomos jurisdikcijos taisyklių, Bendrijos piliečiai turi nevienodas galimybes kreiptis į teismą. Kitos jurisdikcijos tyrimas rodo, kad tai ypač pastebima, kai šalis sąžiningai neišklausoma arba jai nesuteikiama tinkama apsauga trečiųjų valstybių teismuose. Tyrimas taip pat rodo, kad, nesant bendrų jurisdikcijos, susijusios su trečiųjų valstybių atsakovais, nustatymo taisyklių, gali kilti pavojus privalomųjų Bendrijos teisės aktų taikymui, pavyzdžiui, vartotojų apsaugos (pvz., pakaitinio naudojimo), komercinių agentų, duomenų apsaugos arba atsakomybės už gaminius srityse. Valstybėse narėse, kuriose nėra papildomos jurisdikcijos apsaugos, vartotojai negali kelti bylų prieš trečiosios valstybės atsakovus. Tas pats pasakytina ir, pavyzdžiui, apie darbuotojus, komercinius agentus, konkurencijos teisės pažeidimų aukas arba nuo netinkamos kokybės produktų nukentėjusius asmenis, taip pat asmenis, kurie ketina pasinaudoti pagal ES duomenų apsaugos teisės aktus nustatytais teisėmis. Visose šiose srityse, kuriose egzistuoja privalomieji Bendrijos teisės aktai, Bendrijos ieškovai gali neturėti galimybės pasinaudoti pagal Bendrijos taisykles numatyta apsauga.

Be to, kadangi nėra bendrų trečiųjų valstybių teismo sprendimų poveikio Bendrijoje taisyklių, kai kuriose valstybėse narėse gali susidaryti situacijos, kai trečiosios valstybės teismo sprendimai pripažįstami ir vykdomi, net jeigu jais pažeidžiama privalomoji Bendrijos teisė arba pagal Bendrijos teisę numatyta valstybių narių teismų išimtinė jurisdikcija.

Galiausiai kitos jurisdikcijos tyrimas rodo, kad dėl suderintų taisyklių, pagal kurias būtų sprendžiami atvejai, kai valstybių narių teismai pagal reglamentą gali atsisakyti savo jurisdikcijos trečiųjų valstybių teismų naudai, stokos kyla nemaža sumaištis ir netikrumas.

3.3. Teismo pasirinkimas

Teismo pasirinkimo susitarimams taikoma teisė. Nors reglamento 23 straipsnyje, kaip išaiškino Europos Teisingumo Teismas, plačiai nurodytos teismo pasirinkimo susitarimų galiojimo sąlygos, abejojama dėl jų išsamumo. Tyrimas rodo, kad kai kuriais atvejais, kai nėra reglamente nustatytų vienodų sąlygų, šalių teismo pasirinkimo susitarimui taikoma nacionalinė teisė, nustatoma pagal *lex fori* arba *lex causae* principą. Taigi atsiranda nepageidaujamų pasekmių: teismo pasirinkimo susitarimas gali būti laikomas galiojančiu vienoje valstybėje narėje ir negaliojančiu kitoje.

Teismo pasirinkimas ir *lis pendens*. Išreikštas susirūpinimas, kad reglamentu nepakankamai apsaugomi išimtiniai teismo pasirinkimo susitarimai. Susirūpinimą kelia tai, kad viena tokio susitarimo šalis, jį pažeisdama, kreipiasi į valstybės narės teismą ir taip trukdo pasirinktam teismui, kuriame vėliau iškelta byla, ją nagrinėti. Sprendime *Gasser*, C-116/02, Europos Teisingumo Teismas patvirtino, kad pagal reglamento *lis pendens* taisyklę teismas, kuriame vėliau iškelta byla, turi sustabdyti bylos nagrinėjimą, kol teismas, į kurį kreiptasi pirmiausia, nenustato arba neatsisako jurisdikcijos. Sprendime *Turner*, C-159/02, Teismas papildomai patvirtino, kad pagal nacionalinę teisę nustatytos procedūrinės priemonės, kuriomis galima

sustiprinti teismo pasirinkimo susitarimus (pavyzdžiui, uždraudimas teikti ieškinį), nesuderinamos su reglamentu, jeigu jos trukdo kitų valstybių narių teismams nustatyti savo jurisdikciją pagal reglamentą.

Vienu metu vykstantys teismo procesai gali lemti vilkinimą, kuris daro neigiamą įtaką tinkamam vidaus rinkos veikimui. Kai kuriais atvejais šalis gali pasinaudoti tokiu vilkinimu, kad sužlugdytų galiojantį teismo pasirinkimo susitarimą, sudarydama sau komerciškai palankią nesąžiningą padėtį¹⁶. Dėl vienu metu vykstančių teismo procesų susidaro papildomų išlaidų ir atsiranda netikrumas. Taip pat pranešta, kad skolintojai, teikiantys paskolas pagal bendrovių paskolų sandorius, linkę per anksti pradėti teismo procesus, kad užtikrintų pagal susitarimą paskirto teismo jurisdikciją. Taigi pritaikomi į paskolų susitarimus įtraukti straipsniai dėl išipareigojimų nevykdymo ir kryžminių išipareigojimų nevykdymo, o tai sukelia neigiamas ekonomines pasekmes. Tai pirmiausia kelia nerimą, kai pirmąjį teismo procesą sudaro tik neigiamo šalių teises patvirtinančio dokumento gavimas ir dėl to blokuojamas bylos nagrinėjimas iš esmės.

Hagos konvencija dėl teismo pasirinkimo susitarimų. Remiama Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos, Komisija pasiūlė pasirašyti 2005 m. birželio 30 d. sudarytą Konvenciją dėl teismo pasirinkimo susitarimų¹⁷. Konvencija bus taikoma visose bylose, kurių bent viena iš šalių gyvena konvenciją pasirašiusioje šalyje, kuri nėra ES valstybė narė, o reglamentas taikomas, jeigu bent viena iš šalių gyvena valstybėje narėje. Taip turėtų būti užtikrintas nuoseklus konvencijos ir reglamento taisyklių taikymas. Pagrindinis klausimas – ar tinkama, netgi derinant valstybių narių teismų jurisdikciją, išlaikyti du skirtingus teisinius režimus, atsižvelgiant į tai, ar viena iš šalių gyvena trečiojoje valstybėje¹⁸. Kalbant apie vienu metu vykstančius teismo procesus, konvencijoje nėra tiesiogiai nustatytos *lis pendens* taisyklės; pagal susitarimą paskirtas teismas gali tęsti procesą, nepaisydamas vienu metu kitur vykstančio teismo proceso. Bet kuris kitas teismas turėtų nutraukti arba atmesti procesą, išskyrus nedaugelį konvencijoje apibrėžtų atvejų.

3.4. Pramoninė nuosavybė

Dėl reglamento taisyklių veikimo pramoninės nuosavybės bylose sunkumų kyla ir pramoninės nuosavybės teisių turėtojams, ir tiems, kurie nori jas užginčyti. Pirmas sunkumas susijęs su *lis pendens* taisyklės veikimu. Bylinėjimasis dėl pramoninės nuosavybės yra viena iš sričių, kuriose šalys yra mėginusios apeiti kompetentingą teismą, iškelamos byla kitame teisme, kurio jurisdikcija paprastai, nors ne visada, nepakankama – tai siekiama daryti šalyje, kurioje teismo procesas, kuriame sprendžiamas jurisdikcijos klausimas ir (arba) iš esmės nagrinėjama byla, trunka ilgai. Tokia taktika (angl. „torpedoes“) gali būti itin piktnaudžiaujama, jeigu pirmas teismo procesas skirtas paskelbti apie atleidimą nuo atsakomybės ir tokiu būdu užkertamas kelias kitai šaliai kreiptis į kompetentingą teismą dėl bylos nagrinėjimo iš esmės. Dėl tokios taktikos net gali susidaryti situacija, kai apskritai negalima teikti reikalavimo atlyginti žalą: pavyzdžiui, jeigu ieškinį dėl patento pažeidimo nagrinėjantis teismas atsisako jurisdikcijos dėl ankstesnio ieškinio dėl šalių teises patvirtinančio sprendimo kitoje valstybėje narėje, gali būti, kad po to negalima atnaujinti pažeidimo bylos nagrinėjimo, o klausimą dėl šalių teises patvirtinančio sprendimo nagrinėjantys teismai neturi jurisdikcijos nagrinėti ieškinį dėl pažeidimo.

¹⁶ Vis dėlto pažymėtina, kad statistinių duomenų, rodančių, ar toks elgesys dažnas, nėra.

¹⁷ COM(2008) 538, 2008 9 5.

¹⁸ Išsami skirtingų pagal Hagos konvenciją ir reglamentą susidarančių situacijų analizė pateikiama minėtame poveikio tyrime, konkrečiai jo IV priede (žr. 8 išnašą).

Minėta taktika taikoma ne tik šalių teises patvirtinančių sprendimų srityje, bet ir priešiškinį dėl pramoninės nuosavybės teisės negaliojimo patentų pažeidimo bylose atvejais. Atsakovai pažeidimo bylose gali blokuoti tokių bylų nagrinėjimą gindamiesi nurodydami, kad patentas tariamai negalioja¹⁹. Kadangi bylos dėl patentų galiojimo turi būti keliamos valstybės narės, kurioje patentas užregistruotas, teismuose, pažeidimo bylą nagrinėjantis teismas turi ją sustabdyti, kol nebus išnagrinėta byla dėl galiojimo. Dėl to gali atsirasti ilgas vilkinimas, ypač jeigu atsakovas (skubiai) nesikreipia į teismą galiojimo klausimu. Be to, teigiamas pramoninės nuosavybės teisės pažeidimo aukos teises patvirtinantis sprendimas dėl patento galiojimo įmanomas ne visose valstybėse narėse.

Kitas sunkumas, apie kurį pranešta patentų ginčų nagrinėjimo srityje, yra negalėjimas iškelti sujungtos bylos dėl kelių Europos patento pažeidimų, jeigu pažeidėjai priklauso bendrovių grupei ir veikia pagal suderintą strategiją²⁰. Dėl pareigos kelti bylą kiekviename susijusiame jurisdikciją turinčiame teisme aukos patirtų daug išlaidų ir sumažėtų ieškinių nagrinėjimo veiksmingumas.

3.5. *Lis pendens* ir susiję ieškiniai

Kai kuriose kitose bylose susirūpinta ir dėl reglamente numatytų *lis pendens* ir susijusių ieškinių taisyklių taikymo.

Kalbant apie išimtinę jurisdikciją pagal reglamento 22 straipsnį, iš tyrimo rezultatų nematyti, kad būtų neatidėliotina praktinė būtinybė nustatyti teismų pirmenybės taisyklės išimčių. Nepaisant to, apie netinkamą taktiką pranešta kitose konkrečiose srityse, pavyzdžiui, bendrovių paskolų ir konkurencijos bylose. Taigi derėtų pasvarstyti, ar siekiant išvengti netinkamos procesinės taktikos ir užtikrinti gerą teisingumo vykdymą Bendrijoje nereikėtų apskritai patobulinti esamą *lis pendens* taisyklę.

Kalbant apie susijusių ieškinių taisyklę, reikalavimas, kad abu ieškiniai turi būti dar neišspręsti teismuose, ir rėmimasis nacionaline teise nustatant susijusių ieškinių sujungimo sąlygas, kenkia veiksmingam bylų sujungimui Bendrijos lygmeniu. Šiuo metu pagal reglamentą neįmanoma vienos valstybės narės teismams priskirti kelių ieškinių, pirmiausia kelių ieškovų ieškinių prieš tą patį atsakovą²¹. Toks sujungimas reikalingas dažnai, pavyzdžiui, kolektyvinio žalos atlyginimo vartotojams ir ieškinių atlyginti žalą, patirtą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo, reikmėms²². Taip pat dėl teismo, kuriame vėliau iškelta byla, jurisdikcijos atsisakymo pagal 28 straipsnio 2 dalį gali kilti (laikina) neigiama jurisdikcijos kolizija, jeigu teismas, į kurį kreiptasi pirmiausia, neprisiima jurisdikcijos spręsti tam tikrą ieškinį.

Viena pagrindinių reglamento naujovių – apibrėžtas laikas, kai byla laikoma dar neišspręsta *lis pendens* ir susijusių ieškinių taisyklių reikmėms. Apskritai ši apibrėžtis buvo taikoma patenkinamai. Nepaisant to, iškilo tam tikrų išsklaidytinų su jos aiškinimu susijusių abejonių: pavyzdžiui, būta abejonių dėl institucijos, kuri atsakinga už dokumentų įteikimą, ir dėl dokumento pateikimo teismui datos ir laiko arba laiko, kada už įteikimą atsakinga institucija gauna dokumentą.

¹⁹ Sprendimas *GAT*, C-315/01.

²⁰ Sprendimas *Roche Nederland*, C-539/03.

²¹ Pagal 6 straipsnio 1 dalį leidžiama vienai grupei priskirti tik ieškinius prieš kelis atsakovus.

²² Žr. Žaliąją knygą dėl kolektyvinio žalos atlyginimo vartotojams (COM(2008) 794, 2008 11 27) ir Baltąją knygą dėl ieškinių atlyginti žalą, patirtą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo (COM(2008) 165, 2008 4 2).

3.6. Laikinosios priemonės

Laikinių priemonių srityje dėl valstybių narių skirtingų nacionalinių procesinių įstatymų apsunkinamas laisvas tokių priemonių judėjimas.

Pirmas sunkumas kyla dėl atsakovui nedalyvaujant paskiriamų apsauginių priemonių, kurias ketinama vykdyti atsakovui iš anksto neįteikus atitinkamų dokumentų. Sprendime *Denilauler*, C-125/79, Teisingumo Teismas nustatė, kad tokių *ex parte* priemonių neapėria reglamente numatyta pripažinimo ir vykdymo sistema. Vis dėlto nevysiškai aišku, ar tokios priemonės gali būti pripažįstamos ir vykdomos atsižvelgiant į reglamentą, jeigu vėliau atsakovas turi galimybę užginčyti priemonę.

Antrasis sunkumas susijęs su apsaugos priemonėmis, kuriomis siekiama gauti informaciją arba įrodymus. Sprendime *St. Paul Dairy*, C-104/03, Teisingumo Teismas nustatė, kad laikinių, įskaitant apsaugos, priemonių sąvoka neapėria priemonės, pagal kurią nurodoma išklausti liudytoją, kad pareiškėjas galėtų nuspręsti, ar kelti bylą. Nėra visiškai aišku, kokių mastu apskritai tokios priemonės nepatenka į reglamento 31 straipsnio taikymo sritį. Pažymėta, kad geresnės galimybės kreiptis į teismą būtų užtikrintos, jeigu reglamentu jurisdikcija tokioms priemonėms būtų nustatyta valstybės narės, kurioje yra ieškoma informacija arba įrodymai, teismuose, nepaisant teismų jurisdikcijos nagrinėti bylą iš esmės. Tai itin svarbu intelektinės nuosavybės bylose, kuriose spėjamo pažeidimo įrodymai turi būti užtikrinti nurodymais atlikti paiešką, taikant *saisie contrefaçon* arba *saisie description* procedūras²³, ir jūrų bylose.

Apie papildomus sunkumus pranešta dėl Teisingumo Teismo sprendimuose *Van Uden*, C-391/95, ir *Mietz*, C-99/96, nustatytų jurisdikcijos nagrinėti bylą iš esmės neturinčio teismo paskelbtų laikinių priemonių paskelbimo sąlygų taikymo. Pirmiausia neaišku, kaip aiškintinas „realus siekiamos priemonės dalyko ir teritorinės jurisdikcijos ryšys“, ypač jeigu priemone siekiama tarpinio mokėjimo ir bendresne prasme ji nesusijusi su turto areštu.

Galiausiai sunkumų iškilo dėl reikalavimo, kad laikinų mokėjimų atveju turi būti garantuotas grąžinimas, aiškinimo. Dėl tokio reikalavimo gali susidaryti didelių išlaidų, jeigu manoma, kad toks grąžinimas gali būti užtikrinamas tik pareiškėjų banko garantijomis.

3.7. Reglamento ir arbitražo jurisdikcijos sąsaja

Reglamentas netaikomas arbitražui. Pagrindinė priežastis ta, kad arbitražo susitarimai ir sprendimai reglamentuojami 1958 m. Niujorko konvencijos, kurios šalimis yra visos valstybės narės. Nepaisant plačios reglamento netaikymo srities, konkrečiais atvejais jis aiškintas taip, kad būtų paremtas arbitražo procesas ir arbitražo sprendimų pripažinimas ir (arba) vykdymas. Teismo sprendimai, kuriais patvirtinamas arbitražo sprendimas, dažnai (nors ne visada) pripažįstami ir vykdomi pagal reglamentą. Su arbitražo proceso esme susijusios laikinosios priemonės gali būti suteikiamos pagal 31 straipsnį, jeigu reglamentas aprėpia ginčo esmę²⁴.

Tyrimas rodo, kad dėl reglamento ir arbitražo jurisdikcijos sąsajos kyla sunkumų. Pirmiausia, nors apskritai manoma, kad 1958 m. Niujorko konvencijos veikimas patenkinamas, būna vienu metu vykstančių teismo ir arbitražo procesų, jeigu straipsnį dėl arbitražo pripažįsta arbitražas, bet ne teismas. Pagal nacionalinę teisę nustatytos procedūrinės priemonės,

²³ Žr. šiuo klausimu Direktyvos 2004/48/EB 7 ir 9 straipsnius.

²⁴ Sprendimas *Van Uden*, C-391/95.

kuriomis siekiama padidinti arbitražo susitarimų (pavyzdžiui, uždraudimų teikti ieškini) veiksmingumą, nesuderinamos su reglamentu, jeigu jos pernelyg trukdo kitos valstybės narės teismams nustatyti savo jurisdikciją pagal reglamentą²⁵. Nėra numatyto vienodo jurisdikcijos priskyrimo, jeigu byla papildo arba padeda nagrinėti arbitražo bylą²⁶. Abejonių kyla dėl teismų sprendimų, priimtų nepaisant straipsnių dėl arbitražo, pripažinimo ir vykdymo. Taip pat abejojama dėl straipsnių dėl arbitražo galiojimo sprendimų arba sprendimų, kuriais atmetamas arba patvirtinamas arbitražo sprendimas, pripažinimo ir vykdymo. Galiausiai Niujorko konvencijoje nustatytas arbitražo sprendimų pripažinimas ir vykdymas laikomas ne tokiu sparčiu ir veiksmingu, kaip teismo sprendimų pripažinimas ir vykdymas.

3.8. Kiti klausimai

Be minėtų pagrindinių klausimų, iškelta ir kitų – jie aptariami toliau.

3.8.1. Taikymo sritis

Apie esmines praktines problemas dėl taikymo srities nepranešta, išskyrus arbitražo jurisdikcijos klausimą, kuris aptartas pirmiau. Teisingumo Teismo aiškinamuosiuose sprendimuose pateikiama tinkamų gairių, kaip aiškinti „civilinių ir komercinių bylų“ sąvokas ir reglamento netaikymo sritis. Vis dėlto bendras tyrimas rodo, kad praktiškai taikant 71 straipsnį dėl reglamento ir konvencijų ryšio kyla sunkumų dėl konkrečių bylų.

3.8.2. Kiti jurisdikcijos klausimai

Tyrimas rodo, kad praktinių sunkumų dėl gyvenamosios vietos sąvokos nekyla, kai teismai taiko savo nacionalinę gyvenamosios vietos sąvoką pagal reglamento 59 straipsnio 1 dalį. Tačiau manoma, kad nustatyti, jog šalis gyvena kitoje valstybėje narėje, taikant užsienio teisę (59 straipsnio 2 dalis) sudėtinga.

Tam tikrų jurisdikcijos taisyklių veikimas galėtų būti patobulintas. Pavyzdžiui, sprendime *Glaxosmithkline*, C-462/06, Teisingumo Teismas patvirtino, kad 6 straipsnio 1 dalis netaikoma darbo bylose. Be to, tyrimas rodo, kad gali būti reikalinga neišimtinė jurisdikcija kilnojamojo turto buvimo vietoje. Dėl išimtinės jurisdikcijos, susijusios su daiktinėmis teisėmis (*in rem*), iš tyrimo rezultatų matyti, kad yra būtinybė pasirinkti teismą biuro erdvės nuomos susitarimuose, taip pat aišku, jog būtinas tam tikras lankstumas poilsio namų nuomos srityje, kad būtų išvengta bylinėjimosi teisme, kuris tolimas abiem šalims. Kalbant apie išimtinę jurisdikciją bendrovių teisės srityje, kyla klausimų dėl išimtinės jurisdikcijos taisyklės aprėpties ir nesamos vienodos bendrovės būstinės sąvokos apibrėžties – dėl to galimos teigiamos ir neigiamos jurisdikcijos kolizijos.

Dėl nevienodo 6 straipsnio 2 dalies ir 11 straipsnio taikymo byloms su trečiosiomis šalimis pagal 65 straipsnį taip pat kyla sunkumų. Pirmiausia trečiosios šalys ir šalys, teikiančios ieškinius prieš trečiąsias šalis, pagal valstybių narių nacionalinius procesinius įstatymus traktuojamos skirtingai. Be to, teismams sunku įvertinti kitų valstybių narių teismų paskelbtų sprendimų poveikį po trečiųjų šalių pranešimo.

²⁵ Sprendimas *West Tankers*, C-185/07.

²⁶ Žr. Sprendimą *Marc Rich*, C-190/89. Tokios papildomos bylos yra, pavyzdžiui, bylos, kuriomis siekiama paskirti arba pašalinti arbitražą, nustatyti arbitražo teismo būstinę, pratęsti terminą arba paskirti teismo ekspertą įrodymams saugoti.

Pranešta apie sunkumus jūrų bylose derinant teismo procesus, kuriais siekiama sukurti atsakomybės fondą, ir individualios atsakomybės teismo procesus. Taip pat pranešta, kad nuoroda į teisę, taikomą vežimo sutarčiai, siekiant nustatyti jurisdikcijos susitarimo važtaraštyje privalomąją galią važtaraščio turėtojui, trečiajai šaliai, yra dirbtinė²⁷.

Kalbant apie vartotojų bylas, pasikeitė vartojimo kreditų rinkos sąlygos. Kaip nurodyta Direktyvoje 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių²⁸, sukurta įvairių naujų kredito produktų, kurie nebeatitinka reglamento 15 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose nurodytų vartojimo kredito sutarčių.

Galiausiai, atsižvelgiant į tęsiamą veiklą siekiant kolektyvinio žalos atlyginimo Bendrijos lygmeniu, taip pat kyla klausimas, ar turėtų būti sukurtos konkrečios jurisdikcijos taisyklės, taikytinos šiems konkrečioms ieškiniams.

3.8.3. *Kiti pripažinimo ir vykdymo klausimai*

2008 m. gruodžio 18 d. rezoliucijoje²⁹ Europos Parlamentas paragino Komisiją spręsti autentiškų dokumentų laisvo judėjimo klausimą. Bendras tyrimas taip pat rodo esant sunkumų sankcijų laisvo judėjimo srityje. Galiausiai iš tyrimo matyti, kaip būtų galima sumažinti vykdymo procedūrų išlaidas.

²⁷ Žr. sprendimą *Coreck Maritime*, C-387/98.

²⁸ 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinanti Tarybos direktyvą 87/102/EEB (OL L 133, 2008 5 22, p. 66).

²⁹ Žr. 2008 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento rezoliuciją su rekomendacijomis Komisijai dėl Europos autentiško dokumento adresu <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0636+0+DOC+XML+V0//LT>.